

ISOLEMENT EN MAATSCHAPPELIJKE PARTICIPATIE – door Anneloes Steglich

Inleiding bij de jaarvergadering van Splinter op 27 september 2010

De Dienstenorganisatie van de protestantse Kerk in Nederland is mijn werkgever. Voor de helft van mijn tijd werk ik als adviseur voor plaatselijke kerken op Walcheren, waaronder ook diaconieën en het diaconaal werkverband Walcheren. De diaconale activiteiten van mijn werk maken deel uit van Kerk in Actie, een van de partners in de Sociale Alliantie.

Daarnaast werk ik voor de andere helft van mijn tijd als consulent levensbeschouwing bij GeeVer. Een organisatie waarin zorgaanbieders, kerken en familieleden samen werken gericht op inclusie van mensen met een verstandelijke beperking in kerk en samenleving en maak ik deel uit van de werkgroep Ontmoeting over Drempels een samenwerkingsverband van mensen met diverse beperkingen dat zich inzet om sociale uitsluiting van mensen met beperkingen in kerk en samenleving tegen te gaan.

Verder voel ik mij ook ervaringsbetrokkene als moeder van twee kinderen met een arbeidsbeperking, één volledig arbeidsongeschikt en een ten dele afhankelijk van een aanvullende wajonguitkering.

Velen van u ken ik uit de tijd dat ik vanuit het maatschappelijk activeringswerk betrokken was bij Platform Arme kant Goes, Splinter, of bij de oprichting van Leergeld Vlissingen, nu Leergeld Walcheren.

Vanmiddag wil ik het onderwerp nader belichten door aandacht te vragen voor de uitgangspunten die de Sociale Alliantie heeft vastgelegd in een manifest dat april dit jaar verschenen is en dat op verschillende punten de vinger aan de pols houdt als het gaat om sociale uitsluiting. Het is niet de eerste keer dat de alliantie een manifest tegen armoede de wereld instuurt. In 2000 trok de alliantie ten strijde met het Sociaal Offensief. Twee jaar later gevolgd door: Hoogste tijd voor sociale rechtvaardigheid. In 2006 verscheen: Meetellen en meedoen. Nu is de titel: Nederland armoedevrij! Een titel die aansluit op de oproep van de Verenigde naties om armoede uit de wereld te bannen. We weten dat de verdeling van welvaart een wereldwijd vraagstuk is. De economische crisis van de afgelopen jaren heeft ons weer met de neus op de feiten gedrukt hoe afhankelijk we zijn van wereldwijde economische verbanden.

“Juist nu het economisch slechter gaat, juist nu alle politieke partijen zoeken naar bezuinigingen om het doorschieten van de geldeconomie te repareren, juist nu roept de Sociale Alliantie de Nederlandse samenleving op zichzelf een doel te stellen dat past bij een welvarend land: zorg dat binnen 10 jaar geen armoede meer voorkomt in Nederland.

Met deze doelstelling pleit de Sociale Alliantie voor een samenleving waarin alle burgers respect ervaren, waarin de bestaanszekerheid voor allen en de zorg voor elkaar zijn gegarandeerd. Armoede kan overwonnen en voorkómen worden als goede collectieve voorzieningen mensen in staat stellen om naar vermogen eigen bijdragen te leveren aan het goede samenleven van allen en de eigen bestaanszekerheid van een ieder. Met solidariteit en eigen kracht lukt het om armoede uit te bannen en weg te houden uit onze samenleving.”(citaat uit het manifest)

Van armenbegeleiding naar armoedebestrijding.

In de armoedebestrijding gaat het er niet om de aandacht te focussen op het begeleiden van armen maar om armoedebestrijding. Vertrouwd als ik ben met de kerkelijke diaconie weet ik maar al te goed hoe gericht we vaak zijn op het helpen van mensen. Natuurlijk is directe hulp in nood noodzakelijk, maar dit kan niet zonder aandacht voor de oorzaken. Kerkelijke instanties springen vaak wel in het gat als er acute nood is maar worden steeds meer getraind om te helpen onder protest. Naast het bieden van hulp wordt bij de overheid aangegeven waar problemen zich voor doen. Geboden hulp wordt geïnventariseerd en in gesprek ingebracht bij politici. De oorzaak van armoede ligt niet bij de armen maar is ieders verantwoordelijkheid, omdat het alles te maken heeft met de inrichting van de samenleving als geheel. Armoede vraagt een maatschappelijke aanpak gebaseerd op rechten en niet op gunsten.

We kennen allemaal de betekenis van armoede voor de mensen die er mee te maken hebben. Ik noem ze nog maar even.

1. De eindjes niet goed aan elkaar weten te knopen.
2. Gezondheidsproblemen.
3. Sociale uitsluiting.
4. Het gevoel niet nuttig te zijn voor de samenleving.
5. Schaamte en trots.
6. Aantasting van het privé-leven.
7. Confrontatie met de bureaucratie.
8. Met wantrouwen worden bejegend.

Armoede tast de vrijheid aan.

- Armoede betreft de eerlijke verdeling van fundamentele vrijheden.
- Bij armoede worden twee vormen van vrijheid aangetast:
  1. Vrij zijn *van* bemoeienis door derden bijvoorbeeld: de onnodige aantasting van de privésfeer, wat doet bijvoorbeeld afhankelijkheid met het gevoel van eigenwaarde?
  2. Vrij zijn *om* iets te kunnen doen bijvoorbeeld: te weinig geld om kinderen te geven wat ze nodig hebben of zoals ik recent mee maakte het ontbreken van de vrijheid om je kind te kunnen bezoeken omdat het nieuwe zorgstelsel vraagt dat je de noodzakelijke begeleiding voor de reis zelfbekostigd.

De ongelijkheid van gelijken.

Filosoof Murray Bookchin onderscheidt twee modellen van denken over maatschappelijke ongelijkheid. Het eerste model gaat er van uit dat mensen gelijke kansen hebben. Bij de geboorte is iedereen gelijk en door hard te leren, te werken en te sparen kun je je kansen optimaal benutten. Zij die meer hebben dan een ander, hebben dat verdiend. Ongelijkheid wordt geaccepteerd en bevordert zelfs economische groei omdat het ieder uitdaagt het beste uit zichzelf te halen om de kansen te grijpen.

Het tweede model gaat uit van de ongelijkheid van ongelijken. Uitgangspunt is dat mensen van nature ongelijk zijn. Het maakt wat uit waar je geboren bent, welke talenten en welke beperkingen je hebt. Door ongelijkheid te accepteren als een gegeven kun je ongelijkheid compenseren. Het vraagt gemeenschapszin en sociaal beleid. Gelijkheid ontstaat in een sociale context!

Die gedachte sluit aan bij artikel 25 van de rechten van de mens.

“Een ieder heeft recht op een levensstandaard, die hoog genoeg is voor de gezondheid en het welzijn van zichzelf en zijn gezin, waaronder begrepen voeding, kleding, huisvesting en geneeskundige verzorging en de noodzakelijke sociale diensten, alsmede het recht op voorziening in geval van werkloosheid, ziekte, invaliditeit, overlijden van de echtgenoot, ouderdom of een ander gemis aan bestaansmiddelen, ontstaan ten gevolge van omstandigheden onafhankelijk van zijn wil.”

Dit serieus nemen vraagt om een nieuw evenwicht tussen economische en sociale doelstellingen. Om evenwichtige lastenverlichting en rechtvaardige inkomensverdeling.

Het vraagt ook om beleid waarin niet de beperkingen van mensen maar de mogelijkheden centraal staan.

Mensen zouden veel meer ondersteund moeten worden in hun kracht. De ruilwinkel in Goes is een goed voorbeeld, waar mensen in hun kracht gesteund worden en uitgedaagd initiatief te nemen. Het vraagt om minder regeltjes en veel meer ruimte om scholing en eigen initiatief te faciliteren. Het is demotiverend als je, zoals mijn dochter met een Wajong uitkering, geen hogere opleiding mag doen dan mbo terwijl je gymnasium op zak hebt. In plaats van ambtenaren die regels moeten toepassen en (vaak vanuit een groot wantrouwen tegen mogelijk misbruik) die mensen proberen te laten passen binnen de regels, zouden er 'mogelijkheidsmakelaars' moeten komen die op ruime schaal maatwerk kunnen leveren. Het zou de samenleving wel eens veel kunnen opleveren!

Voor de hele samenleving geldt dat er meer respect en invoelingsvermogen moet ontstaan voor kwetsbare mensen. Veel beperkingen en chronische ziekten zijn aan de buitenkant niet af te lezen.

Het gaat niet alleen om de ambtenaar die controleert of iemand ziek is en die een jonge vrouw die net was bijgekomen uit de narcose na een borstampuatie vroeg:

'Bent u ziek?'

'Ja ik lig in het ziekenhuis en ben net geopereerd!'

'Wat is er dan met u?'

'Mijn borst is geamputeerd'

'O, waarom dan?...'

'Omdat ik bortschanker heb'

'O dat is best erg, kunt u over twee weken weer werken?'

'De arts heeft gezegd dat ik 6 weken niet mag werken en verder is het afhankelijk of ik nabehandeld moet worden.'

'O, nou, dan bel ik u over twee weken wel weer!' einde gesprek.

Natuurlijk zijn lang niet alle ambtenaren zo weinig invoelend. Maar mensen die kwetsbaar zijn en afhankelijk van een uitkering ervaren vaak veel achterdocht. Onbegrip, ook in familiekring. Bijvoorbeeld als er geen geld is om een cadeautje mee te nemen naar een verjaardag. Als wel een cadeautje gekocht wordt de rest van de week alleen nog brood gegeten kan worden, 10 euro is voor iemand die 50 euro in een week kan besteden immers veel meer dan voor iemand die in diezelfde week 200 euro te besteden heeft...

Een leefbaar inkomen is voorwaarde om een maatschappelijk isolement te voorkomen. Een leefbaar inkomen zonder dat er eindeloos veel energie moet gaan zitten in aanvragen van bijzondere voorzieningen. Wat zou het mooi zijn als dat inderdaad via de blastingen automatisch kon zoals zojuist gesugereerd. Langdurig een minimum inkomen betekent goedkoop dingen aanschaffen en daardoor snellere slijtage of tevreden zijn met wat de tweede hands markt te bieden heeft.

Werken moet lonen. Ook als dat werk niet fulltime kan zijn vanwege beperkingen.

Inzet moet zijn dat er zo'n leefbaar inkomen is dat schulden voorkomen kunnen worden. Er moet kritisch gekeken worden op wie schulden verhaald worden. Te vaak draait na een scheiding een partner op voor schulden die hij of zij niet veroorzaakt heeft. Ook al is er in gemeenschap van goederen getrouwd, laat de schuld verhaald worden op diegene die er voor verantwoordelijk is.

Niet alleen volwassenen kunnen door armoede in een isolement raken maar ook kinderen. De laatste jaren is door veel gemeenten geïnvesteerd in het faciliteren van kinderen zodat zij kunnen sporten, muziek maken of lid kunnen worden van een vereniging. Het blijft nodig om goed op de kleintjes te passen. Ze vallen bij grote problemen in gezinnen nog te vaak tussen wal en schip.

Armoede kan tot isolement leiden maar er is veel meer maatschappelijke participatie is dan gedacht wordt. Afgelopen zaterdag heb ik dat mogen ervaren op de markt van mogelijkheden tijdens de Zeeuwse oecumenische kerkendag. Op het Abijplein presenteerden kerken en maatschappelijke organisaties hun activiteiten. Dat zie je veel mensen die met grote inzet maatschappelijk actief zijn. Alle verschillen zijn daarin vertegenwoordigd, van rijk tot arm en mensen met en zonder beperkingen.

Er is veel maatschappelijke participatie, als we het maar willen zien en kijken zonder vooroordelen!